

‘Het mysterie Kongo zal nooit ontsluit worden’

Radiomaker Pat Donnez gaat een zomer lang op zoek naar de Kongolese ziel

Kongo is de hel in het paradijs. Zo vat radiomaker Pat Donnez zijn Kongo-ervaring samen. Als dit al geen meesterlijke oneliner is, dan in elk geval toch een contradictio in terminis. In de poëzie zou men spreken over een oxymoron. In de negendelige radioreeks Bwana Kitoko - het Kongolese koosnaampje van ‘mooie blanke man’ wijlen koning Boudewijn - gaat Pat Donnez vanaf zondag op zoek naar ‘de zwarte ziel van de Belgen en de blanke roots van de Kongolezen’.

De negendelige reeks komt niet zomaar uit de lucht gevallen. Vandaag is het precies veertig jaar geleden dat Kongo onafhankelijk werd. Hoog tijd dus om na te gaan hoezeer België daar nog leeft en wat er nog overblijft van dat onmiskenbare Kongogevoel. Deze reeks komt volgens Pat Donnez ook op het juiste moment. “Er zitten nog veel Belgen, maar als het zo voortgaat dan snijden wij jammer genoeg die navelstreng met Kongo door.” De Radio 1-reeks, die op zondagmorgen in de frequentie van *Het Eeuwfeest* wordt uitgezonden, steunt op drie pijlers: er zijn de getuigenissen, er is het VRT-archief en er is het verslag van de Kongoreis. Drie weken trok Pat Donnez samen met zijn radiocollega Jens Franssen door de voormalige Belgische kolonie.

U vergelijkt Kongo tegelijk met het paradijs en de hel. Van een paradox gesproken.

Pat Donnez: “Kongo is hels voor wie er elke dag moet leven. Maar zowel de Belgen als de Kongolezen die daar zitten, zijn overlevers. Ze hebben als het ware iets demonisch gekregen waardoor zij zich goed gaan voelen in de hel. Maar voor wie er op bezoek komt, is het haast onmogelijk. Het land wordt geregeerd door de angst. Het is een paranoïde keet geworden. Je bent a priori verdacht als je in Kongo aankomt, zeker als journalist.”

En nu over naar het paradijs!

“Ook daar is iedereen het over eens: van de bedlegerige 90-jarige missionaris tot het 20-jarig ondernemertje dat zich ondanks alles toch nog in Kongo heeft gevestigd. Ik kan het niet beter verwoorden dan een voormalig gewestbeheerder in de reeks: ‘Wat voor een pretentie hebben wij Belgen eigenlijk niet gehad om daar 80

jaar lang de koloniasator te gaan uithangen in een land dat tachtig keer groter en honderd keer rijker is, duizend keer meer mogelijkheden heeft en wel een miljoen keer mooier is dan België.”

Deze Kongoreis was ook een beetje een zoektocht naar uw eigen roots, want uw moeder heeft jarenlang de ‘zwartjes’ onderwezen?

“Mijn moeder heeft in de jaren vijftig in de Foyer Social gewerkt in Boma. Een van de verhalen in de reeks is: ‘A la recherche d’Aline’. Zo heet niet alleen mijn moeder maar ook het petekind dat zij daar heeft achtergelaten. Bij wijze van metafoor ben ik op zoek gegaan naar wat er daar rest van het koloniale bewind. Ik wilde ook weten of haar petekind nog leefde en wat van haar geworden is. Het is een heel turbulente zoektocht geworden. De hele stad heeft helpen zoeken, van de burgemeester tot de plaatselijke radio en televisie.”

U vindt het onvoorstelbaar hoezeer België daar nog leeft. Aan wat merkt u dat?

“Het is bijna surrealistisch. Enerzijds zit je 8.000 km van huis in een land dat absoluut niet het jouwe is en dat je ook nooit zult begrijpen. Maar

‘Er zitten nog veel Belgen, maar als het zo voortgaat dan snijden wij jammer genoeg de navelstreng met Kongo door’

anderzijds: ‘tu rentres chez toi’. Toen ik mij bij het ministerie van Informatie in Kinshasa liet accrediteren, herkende ik de deuren, de plafonds, de meubels... Ik zweer het je, ze zijn identiek dezelfde als in het VRT-complex aan de Reyerslaan. En dat gebeurt niet alleen in Kinshasa, maar ook midden in de brousse. Hoe moeilijk het ook ging, we wilden en we zouden het oerwoud zien. Na twee dagen rijden, wandelen en trekken komen we op een open plek en wat staat daar? Een Vlaamse kerk. En zover van huis voelt dat toch zeer vreemd aan.”

Kongo blijft voor u hoe dan ook één

groot mysterie?

“Ik kan het misschien nog best illustreren met het verhaal van Eugène Kabongo. Met deze voormalige spits van Seraing en Anderlecht en in Kongo nog altijd een grote voetbalheld, zijn we naar een wedstrijd van de African Champions League gaan kijken. Hij troonde ons mee naar de eretribune en werd er omringd alsof het God in hoogsteigen persoon was. Nochtans had hij net zeven maanden gevangenis achter de rug omdat hij het als voorzitter van de jeugdafdeling van de Kongolese voetbalbond aangedurfd had om naar het ‘rebellengebied’ in het noorden te trekken voor een vriendschappelijke wedstrijd. Dat hij zeven maanden heeft gezeten en alleen dankzij de hulp van vrienden wist te overleven, kon je aan Kabongo helemaal niet merken. Na de match ging hij zelfs een babbeltje slaan met de verantwoordelijke minister van Justitie. Geef toe, dat kunnen wij toch niet begrijpen. Het is zoals een Limburgse broeder mij zei: Ik zit hier al 48 jaar en ik weet het nog altijd niet. En je moet het vooral niet proberen te weten te komen, want het zal je niet lukken.”

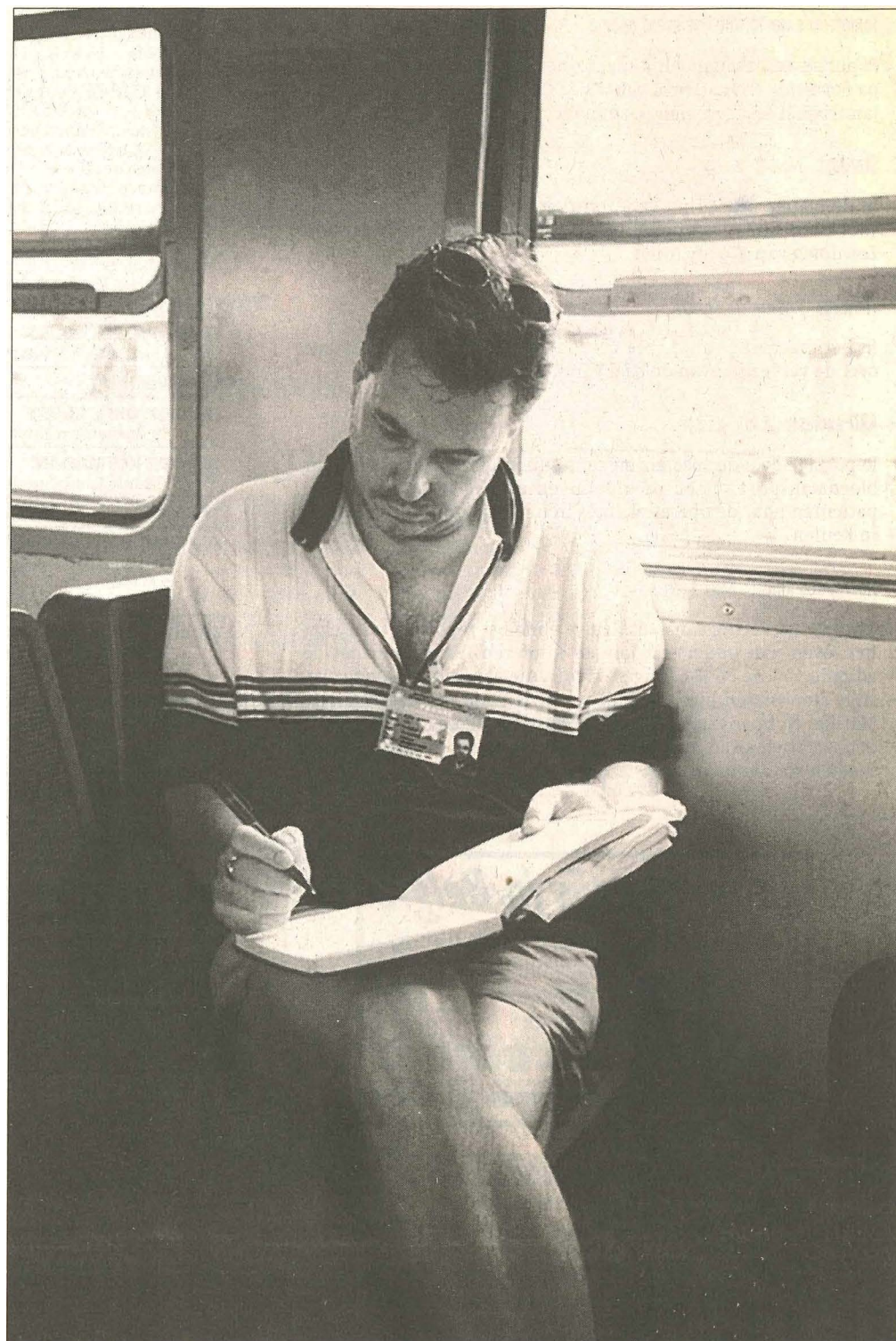
Verschilt ‘Bwana Kitoko’ in wezen van uw reeks ‘Het leven gelijk het leven is’ over Louis Paul Boon? Getuigenissen en geluidsfragmenten uit het VRT-archief vormen ook nu weer de pijlers.

“Het klinkt wat pretentius, maar ik denk wel dat je mijn handtekening herkent. Al is het vandaag bijna een vergrijp, toch probeer ik nog altijd stilistische radio te maken. Ik speel niet alleen met het VRT-archief maar ook met dagboekfragmenten van mezelf, de opnames van ginder ter plekke en ook komt er weer literatuur aan bod, van Jozeph Conrad tot Jef Geeraerts. Het is trouwens heel opmerkelijk hoeveel er over Kongo gepubliceerd is.”

In plaats van de harde confrontatie met ons koloniaal verleden, kiest u – zoals u wel vaker doet in uw werk – voor de milde ironie.

“Ik ben iemand die de wereld liefdevol bekritiseert. ‘C’est le ton qui fait la chanson.’ En dus probeer ik een toon te vinden die niet vergoeelijkt maar evenmin de mensen onnodig de kloden van het lijf snijdt. Er zitten getuigenissen in die hopelijk voor zichzelf spreken. Ik zal dan wel met een parentese duidelijk maken dat ik daar mijn vragen bij heb.”

Is het gevaar niet reëel om, gezien de huidige dramatische situatie in Kongo, het verleden sowieso mooier voor te

Pat Donnez op de trein van Kinshasa naar Matadi. (Foto VRT)

stellen? Dat het toch allemaal zoveel beter was onder de Belgen?

“Niemand geraakt er uit. Wie ben ik dan om na drie weken te gaan zeggen: zo zit het in mekaar. Ik registreer en dat is het. Ik zal mijn kanttekeningen maken, maar dat is ook het enige wat ik kan en mag doen. Kongo zou een van de rijkste landen van Afrika, zelfs van de wereld moeten zijn. Ze hebben koper, kobalt, goud, diamant... om nog maar te zwijgen van de toeristische mogelijkheden. Ze spelen elk land naar huis,

van Cuba tot Zuid-Afrika. Maar het blijkt niet te lukken. De mensen zelf, daar is iedereen het over eens, zijn fantastisch. Ze zijn de mildheid zelve, lief en gastvrij. Maar het is het regime dat meedogenloos en corrupt is en alleen maar aan zichzelf denkt. En de Kongolezen weten dat en zij laten maar betijen. Blijkbaar maakt ook dat deel uit van hun karakter.”

Leo Bonte

Bwana Kitoko, zondag om 9.10 op Radio 1